

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВТА НА ЧОВЕКА

Брой 13, ноември 2011 г.

Съдържание

В настоящия тринадесети **бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“** ще намерите кратко резюме на решенията, постановени през октомври 2011 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу България, подбрани решения на ЕСПЧ по дела срещу други държави, както и решения на Съда на Европейския съюз („СЕС“) по дела, касаещи защитата на правата на човека. Бюлетинът излиза в електронен вариант и се разпространява безплатно.

Подбрани и представени са решения в следните области:

- право на живот;
- забрана за изтезание и нечовешко и унижително отнасяне или наказание;
- право на свобода и сигурност;
- право на справедлив съдебен процес, разумен срок и презумпция за невиност;
- право на зачитане на личния и семейния живот;
- свобода на изразяване, на съвестта и религията, на събранията и на сдружаване;
- забрана за дискриминация;
- право на собственост
- други права.

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ПРАВО НА ЖИВОТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Турция не е успяла да предотврати самоубийството на млад войник, изпълняващ задължителната си военна служба, който е страдал от душевно разстройство.

Решение на Съда по делото [Acet and Others v. Turkey \(no. 22427/06\)](#)

Фактите: Г-н Ismail Acet изпълнявал задължителната си военна служба от началото на октомври 2003 г. След психологически тестове той бил диагностициран като антисоциален и страдащ от душевно разстройство, но според властите имал незначителни психични проблеми и не бил освободен от военна служба. През 2004 г. последвали няколко инцидента с него – той участвал в сбиване, не спазвал вечерния час в казармата, наранил себе си с бръснач и разбил вратата на кабинета на командира. Той бил прегледан на няколко пъти от психиатър, който потвърдил антисоциалното му поведение и установил, че г-н Acet бил под влияние на наркотици. На 26.05.2004 г., на 21 години, докато изпълнявал наряд, се прострелял в главата със служебното си оръжие.

Решението: ЕСПЧ напомня, че държавите членки имат задължението да предприемат всички необходими превантивни мерки, за да защитят лицата под тяхна юрисдикция, които се намират в риск заради действия на други лица или заради свои собствени действия. В областта на задължителната военна служба те са длъжни да приемат достатъчно законодателни и административни мерки, които да отговарят на високия потенциален риск за живота в армията. Колкото до Турция, Съдът намира, че макар да съществуват мерки за защита на физическия и психическия интегритет на войниците, включително чрез медицинско и психологично наблюдение на г-н Acet, в конкретния случай Съдът критикува практическото реализиране на тези мерки. Той посочва, че след като са установили още в началото психичните проблеми на г-н Acet, властите е следвало, за да предотвратят самоубийството, да предприемат конкретни мерки, които са се очаквали разумно от тях, като го освободят от задължения, свързани с носенето на оръжие, или да ограничат достъпа му до такова. Като не са сторили това, турските власти са нарушили позитивното си задължение по чл. 2 от Конвенцията да предприемат превантивни мерки, за да защитят живота на прострелялия се войник.

2. ЗАБРАНА ЗА ИЗТЕЗАНИЕ И НЕЧОВЕШКО И УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Българските съдилища не са направили опит да изследват въпроса за риска за живота на жалбоподателя или риска от малтретирането му, ако бъде експулсиран в Ливан, а вместо това са се ограничили да изследват само законността на заповедта за неговото експулсиране. ЕСПЧ посочва на Правителството генерални мерки, които следва да предприеме по подобни проблеми, за да премахне нарушенията.

Решение на Съда по делото [Auad v. Bulgaria \(no. 46390/10\)](#)

Фактите: Жалбоподателят, Ahmed Jamal Auad, е лице без гражданство от палестински произход, роден в палестински бежански лагер в Ливан, който живее понастоящем в гр. София. Той пристигнал в България през май 2009 г. и поискал убежище, твърдейки, че е заплашван с отмъщение от мюсюлманска радикална групировка заради дейността му като член в групировката Фатах в Ливан. През октомври 2009 г. българските власти му отказали убежище, но му предоставили вместо това хуманитарен статус заради военните конфликти между Фатах и въпросната мюсюлманска групировка в района на бежанския лагер в Ливан, които създавали реален риск за неговия живот. В решението на Държавната агенция за бежанците се споменава, че съгласно закона е било взето становището на ДАНС през август 2009 г., която не е възразила да се предостави защита на жалбоподателя.

През ноември 2009 г. агент на ДАНС предложил експулсирането на г-н Auad от

България заради участие в тероризъм (похищения, или „мокри поръчки”, на повече от 10 лица, членове на палестинска политическа партия) и българските власти заповядали през ноември 2009 г. експулсирането му в Ливан по съображения за защита на националната сигурност. Г-н Auad бил задържан с цел експулсиране, като задържането му продължило до май 2011 г., т.е. до максималния срок от 18 месеца по българското законодателство. След освобождаването му той останал в София и бил длъжен да се разписва ежедневно в полицейското управление.

През декември 2009 г. г-н Auad неуспешно обжалвал пред съда заповедта за експулсиране. Жалбоподателят се запознал с части от предложението за експулсирането му, но твърдял, че информацията там е твърде обща, непотвърдена и невярна. Той отбелязал, че общата информация не му дава възможност ефективно да се защити. Българските съдилища намерили, че информацията, събрана от административните власти, оправдаваща експулсирането му, била достатъчна, както и че твърденията на жалбоподателя, че не е участвал в незаконни дейности, не могат да се считат за доказани, тъй като специализираната агенция е направила заключения за обратното. Съдилищата посочили, че предложението на ДАНС съдържа индикации за заплахата за националната сигурност, а съществуването на такива индикации не изискват доказване отвъд съмнението. Те приели, че съществуват достатъчно доказателства, водещи до разумно заключение, че присъствието на г-н Auad е сериозна заплахата за националната сигурност. За да оправдаят налагането на мярката експулсиране, съдилищата не били длъжни да извършват пълна оценка на събраната информация и да търсят нейното доказване. Колкото до въпроса дали

животът на г-н Auad би бил под заплаха в приемащата страна, те приели, че той е без значение, а заповедта за експулсиране била в съответствие с материалните и процесуални изисквания на закона.

Г-н Auad обжалвал също така задържането си, но също без успех. Съдилищата приели, че задържането отговаря на формалните критерии на закона - било разпоредено от компетентен орган, в съответната по закон форма и в съответствие с приложимото българско право. То било продължено от съда на два пъти от по шест месеца до изтичане на максималния срок от 18 месеца по българския закон, тъй като били съществували пречки за експулсирането на г-н Auad – нямал необходимия документ за пътуване, за да влезе в Ливан и въпреки направените три искания от България, Ливанското посолство не осигурило документа.

Решението: По отношение на оплакването, че експулсирането на г-н Auad в Ливан може да доведе до неговата смърт или до малтретирането му в противоречие с чл. 3 от Конвенцията, Съдът най-напред отбелязва, че той отчита трудностите, пред които държавите са изправени, в борбата с тероризма и защитата на тяхното население от подобни посегателства. По-нататък той отбелязва, че въпреки че не съществува право на политическо убежище по Конвенцията, държавите членки са длъжни да не експулсират лица към страни, по отношение на които са налице съществени основания да се счита, че съществува реален риск от малтретиране. И тъй като забраната за изтезания и нечовешко и унижително третиране или наказание е абсолютна, характерът на престъпленията, за които се твърди, че са извършени от лицата, е следователно ирелевантен. Така, за анализа на Съда са без значение съображенията на българските власти дали г-н Auad представлява заплаха за националната сигурност – релевантният въпрос е дали са съществували съществени основания да се счита, че е налице реален риск г-н Auad да бъде убит или малтретиран.

Съдът отбелязва, че българските съдилища не са направили опит да изследват въпроса

за риска за жалбоподателя, а вместо това са се ограничили да изследват само законността на заповедта за експулсиране. Разочаровашо е, че ВАС е счел въпроса за риска за нерелевантен в производството; твърденията на г-н Auad в това отношение не са били необосновани с оглед на мнението на Държавната агенция за бежанците. Подходът на ВАС е в противоречие с изискването за независима и задълбочена преценка на същността на аргументите на г-н Auad относно неговите страхове, а освен това този подход по никакъв начин не подпомага ЕСПЧ да оцени наличието на реален риск за жалбоподателя.

ЕСПЧ по-нататък пристъпя към оценка на риска за жалбоподателя в приемащата държава. Той се позовава на заключенията на Държавната агенция за бежанците при преценката на индивидуалните обстоятелства на жалбоподателя, както и обща информация за наличието на размирици и военни сблъсъци между определени враждуващи групи във въпросния бежански лагер в Ливан, на базата на доклад на Генералния секретар на ООН.

Българското правителство твърди, че въпросът за наличие на риск за г-н Auad ще бъде преценен от властите при изпълнението на заповедта за експулсиране и той няма да бъде експулиран, ако се установи такъв риск. За Съда обаче това заявление на Правителството не дава гаранции, че г-н Auad няма да бъде експулиран – то не се основава на някакъв обвързващ властите правен акт, нито е ясно дали има обвързваща сила за органите, които изпълняват заповедите за експулсиране. Правителството не е представило никакви доказателства или конкретни примери как имиграционните власти правят преценка на риска при изпълнението на заповедите за експулсиране. Поради липса на адекватна правна рамка срещу произволното депортиране на лица, по отношение на които съществува риск от малтретиране, или на преценка от властите за наличието на такъв риск, Съдът приема, че са налице съществени основания да се счита, че ако жалбоподателят бъде експулиран в Ливан,

неговите права по чл. 3 от Конвенцията ще бъдат нарушени.

Относно оплакването, че **липсват ефективни правни средства по чл. 13 от Конвенцията по отношение на лица, които твърдят, че рискуват да бъдат малтретирани, ако бъдат експулсирани**, Съдът припомня, че за да е налице такова средство, правната система трябва да осигурява задълбочена преценка на аргументите за риска. Тази преценка трябва да се прави без оглед на това какво е извършило лицето, за да се налага неговото експулсиране, или какви са съображенията за заплахата за националната сигурност на изпращащата страна. Освен това въпросното средство трябва да осигурява автоматично спиране на изпълнението на заповедта за експулсиране. Тъй като съдилищата изрично са отказали в случая на г-н Auad да разгледат въпроса за риска, считайки го за ирелевантен, както и факта, че българските съдилища нямат поначало правомощието да спират изпълнението на заповеди за експулсиране, основани на националната сигурност, Съдът намира, че българската система не предоставя адекватни средства за защита по отношение на оплакването на едно лице, че експулсирането му ще е в противоречие с чл. 3 от Конвенцията.

Жалбоподателят се оплаква и по чл. 5, § 1 (f) от Конвенцията, че **задържането му е било неоправдано**. Съдът напомня, че за да е оправдано, задържането на чужденци по този член трябва да трае само доколкото производството по експулсирането е текущо, като ако това производство не се осъществява с достатъчно усърдие от властите, задържането престава да бъде допустимо. Дължината на това задържане не трябва да надвишава времето, което е необходимо за осъществяването на експулсирането. Разглеждайки въпроса дали българските власти са действали с необходимото усърдие, Съдът подчертава, че през 18-месечното задържане на г-н Auad единствените предприети стъпки от тях са били три писма до Ливанското посолство за издаване на документи за пътуване на името на жалбоподателя. Други опити, включително прехвърлянето му към друга страна, не са правени. Съдът още отбелязва,

че нито в заповедта за задържане, нито в друг правнообвързващ властите акт не се споменава коя е приемащата страна, тъй като такова изискване по закон няма. Съдът заключава, че тъй като основанията, заради които г-н Auad е бил задържан – експулсирането му – не са продължили да бъдат валидни през целия период на задържането му именно поради липса на усърдие от страна на властите да осъществят процедурата по експулсиране, е налице нарушение и на тази разпоредба на Конвенцията.

ЕСПЧ прави произнасяне и във връзка с **разпоредбата на чл. 46 за задължението на държавата да изпълни постановените от него решения**. Съдът отбелязва, че сериозните и непоправими последици за чужденците, ако бъдат експулсирани в държави, в които могат да бъдат малтретирани, както и липсата на достатъчно гаранции по българското право в тази сфера, налага на Съда да препоръча на България да се извършат промени в законодателството и практиката. По-специално той отбелязва, че: (i) когато във връзка с експулсиране по съображения за националната сигурност властите разглеждат твърдения за наличието на сериозен риск за живота на чужденеца или риск той да бъде малтретиран в приемащата държавата, те трябва да преценят въпроса за риска, разглеждайки както общата ситуация в тази държава, така и личните обстоятелства на чужденеца; (ii) властите също следва да преценяват въпроса дали, ако бъде изпратено в трета държава, лицето може да бъде препратено от тази държава към държавата на произхода му, без да бъде направена преценка на риска от малтретиране; (iii) държавата, в която лицето ще бъде експулсирано, следва винаги да бъде посочвана в правнозадължителен акт и нейната промяна трябва да може да бъде обжалвана; (iv) когато са направени твърдения за наличието на сериозен риск от малтретиране в производство по обжалване на експулсирането, обжалването трябва автоматично да спира изпълнението, докато това твърдение не бъде разгледано; и (v) такива твърдения за наличието на риск трябва да бъдат задълбочено преценявани от съдилищата.

ЕСПЧ присъжда на жалбоподателя обезщетение за морални вреди в размер на 3500 евро, заедно с 1200 евро за разноски.

Законодателство, което не позволява идентифицирането на маскирани полицейски служители от специалните части при разследване срещу тях гарантира фактическа безнаказаност на определена категория полицаи. Българският закон не криминализира причиняването на психически страдания от страна на органи на властта, което е проблем във връзка със задължението за провеждане на ефективно разследване на защитими оплаквания от малтретиране.

Решение на Съда по делото [Hristovi v. Bulgaria](#) (no. 42697/05)

Фактите: Жалбоподатели по делото са съпрузите г-н и г-жа Христови и тяхната петгодишна дъщеря. Те твърдят, че на 17.02.2004 г. по обяд маскирани въоръжени мъже в полицейски униформи, както се оказало по-късно служители на Главна Дирекция „Борба с организираната престъпност“ (ГДБОП), нахлули в дома им. Твърдят, че полицаите, повалили на земята първия жалбоподател, ритали го и го удряли, насочили пистолет срещу майката и дъщерята и крещели, че ще убият всички. След проведени обиск и претърсване г-н Христов бил отведен в следствената служба, където му било повдигнато обвинение за помагачество и подбuditелство за подправяне на парични знаци и за опит да прокара в обръщение подправени парични знаци.

На 11.04.2004 г. втората жалбоподателка подаде оплакване до Военна прокуратура във връзка със събитията от 17 февруари. Било проведено разследване, по което били разпитани следователя по случая срещу г-н Христов и полицаи, дошъл в дома на жалбоподателите след задържането, но не и полицейските служители от ГДБОП, участвали в акцията. През ноември 2004 г. прокуратурата отказала да образува

предварително производство, тъй като полицаите били провеждали специализирана операция по задържане на организирана престъпна група и нямало доказателства, че са използвали прекомерна сила или че са заплашвали някого. Г-жа Христова обжалвала, като представила медицински удостоверения от март 2004г., свидетелстващи, че тя и дъщеря ѝ страдат от стресово разстройство. Жалбите били оставени без уважение, *inter alia*, защото стресовото разстройство не можело да бъде доказателство за малтретиране.

Г-н Христов бил прегледан от лекаря на затвора в деня след задържането му и в амбулаторния дневник било отбелязано, че той е в добро здравословно състояние. През следващите три месеца г-н Христов бил прегледан още 4 пъти от лекаря на затвора във връзка с хипертонични кризи. На 15.04.2004 г. г-н Христов подал жалба до затворническите власти, в която твърдял, че при задържането е бил бит от полицаи. По повод на тази жалба г-н Христов бил прегледан от цивилни лекари, които констатирали високо кръвно налягане, но не отбелязали по тялото му да има следи от наранявания. Г-н Христов бил осъден на шест години лишаване от свобода за помагачество и подбuditелство за подправяне на парични знаци.

Решението: ЕСПЧ приема, че твърдението на жалбоподателите, че маскирани полицаи са ги заплашвали и са насочвали към тях оръжие, са последователни и подробни. Третата жалбоподателка, която тогава е била едва петгодишна, е била силно уплашена от преживяното. Оплакванията им следователно са били поне защитими и това е задължавало властите да ги разследват ефективно.

Сериозно притеснение буди факта, че както и по други дела срещу България, касаещи операции на специализирани отряди, конкретните полицаи, участвали при задържането, не са били идентифицирани и разпитани. Съгласно Закона за МВР самоличността на тези служители се запазва в тайна. По мнение на Съда дори и легитимни съображение, свързани с изисквания за сигурност, да налагат запазването в тайна на самоличността на

участващи в операцията полицейски служители от специалните части, национално законодателство и практика, които, както в България, явно не позволяват нито идентифицирането на такива полицаи при разследване срещу тях, нито разпитването им по подходящ начин, е несъвместимо със задължението за разследване на защитими оплаквания за малтретиране. Съдът отбелязва, че би следвало да съществува подходяща форма те да бъдат разпитани, без да бъдат идентифицирани. Съдът има сериозни резерви относно необходимостта от участие на маскирани или въоръжени полицаи при акция по задържане в семейна среда, където вероятността от въоръжена съпротива е много невероятна. Когато обстоятелствата по случая налагат участието на маскирани полицейски служители, би следвало да има изискване те да се легитимират с някакъв анонимен знак – като номер или буква. Проблеми в законодателството като констатираните по това и по други дела срещу България предоставят фактическа безнаказаност на определена категория полицаи, а от друга страна никое разследване, което страда от такива недостатъци като настоящото, не може да бъде ефективно. В настоящия случай разследването по жалбата на г-жа Христова страда и от други недостатъци – отказът да се образува предварително производство е мотивиран с показанията на полицаи и следовател, които не са присъствали на самото задържане, а едновременно с това не са били разпитани жалбоподателите или други независими свидетели.

Тези сериозни недостатъци трябва да бъдат разгледани и на фона на мълчанието на българския Наказателен кодекс (с изключение на чл. 144 НК, който говори за „заплаха, възбуждаща страх“) по въпроса за психическите страдания, причинени например от грубо проведено претърсване, изземване или задържане. България не е криминализирала проявите на нечовешко и унижително третиране, които причиняват само психически травми. Така властите не са длъжни да образуват наказателно производство срещу държавни служители, освен ако пострадалият не твърди, че са му причинени физически страдания. Такъв пропуск в наказателния закон позволява на

онези, които се твърди, че са причинили психическа травма, както в този случай на малко дете, да избегнат носенето на отговорност. Следователно разследването на твърденията на жалбоподателите, че са били обект на психологическо малтретиране от страна на полицаи е било неефективно, което е в нарушение на процедурния аспект на чл. 3 от Конвенцията.

Съдът не е намерил нарушение на материалния аспект на чл. 3 по повод оплакването на първия жалбоподател, че при задържането му е бил подложен на нечовешко и унижително третиране заради нанесени му травми от полицаите. Съдът е намерил, че твърденията му не са били доказани отвъд разумното съмнение, тъй като никъде в медицинската документация не се споменава по тялото му да е имало наранявания, а стандартът на доказване, възприет от Съда, изисква наличието поне на някакви доказателства за наличието на наранявания.

ЕСПЧ присъжда на тримата жалбоподатели обезщетение за морални вреди общо в размер на 14 500 евро, заедно с 2500 евро за разноски.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Принудителното настаняване на жалбоподателя в психиатрична клиника и лечението му в продължение на 41 дни без право на контакт с близки или адвокат е незаконно и представлява унижително третиране.

Решение на Съда по делото [Gorobet v. Moldova](#) (no.30951/10)

Фактите: През февруари 2008 г. г-н Gorobet бил задържан в дома си от полицията и отведен против волята си в психиатрична клиника, където бил държан 41 дни. По време на престоя си в болницата на жалбоподателя не му било позволено да се свърже със семейството си или с адвокат и му били инжектирани медикаменти,

които причинявали временна парализа и загуба на съзнанието. След освобождаването му г-н Gorobet установил, че задържането му не е било разрешено от съд, каквото било изискването на националното законодателство. Жалбоподателят подал оплакване до прокуратурата с твърдение, че вероятно е бил задържан въз основа на официален документ, издаден от психиатър, който никога не го е виждал, но е удостоверил, че страда от психично заболяване. Прокуратурата отказала да образува наказателно производство.

Решението: Жалбоподателят поддържа, че задържането и принудителното му психиатрично лечение са му причинили сериозни душевни страдания, представляващи нечовешко и унижително третиране по смисъла на Конвенцията. ЕСПЧ отбелязва изводите си по чл. 5, че задържането не е било нито нужно от медицинска гледна точка, нито законно, като освен това отбелязва значителната продължителност на психиатричното лечение и факта, че жалбоподателят не е имал право на контакти с външния свят през целия период на задържане. Според Съда такова незаконно и произволно лечение най-малкото е можело да причини чувства на страх, гняв и малоценност. Следователно психиатричното лечение представлява като минимум унижително третиране, в противоречие с чл. 3 от Конвенцията.

Съдът посочва, че фактът, че задържането в психиатрията е било изцяло в нарушение на приложимото национално законодателство, е достатъчен за констатация на нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията. Съдът добавя, че към момента на задържането на г-н Gorobet не е имало експертно медицинско становище относно здравословното състояние на жалбоподателя и необходимостта от принудителното му настаняване в лечебно заведение. Следователно не е доказано, че г-н Gorobet е бил душевноболен към момента на хоспитализацията му.

Настаняването на жалбоподателя в килия с пушачи и излагането му на пасивно пушене, което след това се е отразило зле на здравето му, представлява нечовешко и унижително третиране, противно на чл. 3 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Pavalache v. Romania \(no. 38746/03\)](#)

ЕСПЧ намира нарушение на забраната за нечовешко и унижително третиране по чл. 3 от Конвенцията заради факта, че жалбоподателят е бил държан в затвора в килия с пушачи. Съдът припомня, че задържаните лица, заради тяхната по-голяма уязвимост, се нуждаят и от по-сериозна защита, а държаните имат позитивно задължение да гарантират, че те ще ги задържат при адекватни условия, които зачитат човешкото достойнство, че тези условия няма да карат задържаните да страдат повече от това, което е неизменно свързано със задържането, и ще им бъде осигурена адекватна медицинска грижа. Независимо от своите финансови ресурси, държавите са длъжни да осигуряват третиране на задържаните, което зачита тяхното достойнство, включително защита от поставянето им в условия на пасивно пушене, когато здравословното им състояние го изисква. Съдът отбелязва, че поставянето на задържани при условията на пасивно пушене е проблем, констатиран в румънските пенитенциарни институции.

В конкретния случай здравословното състояние на жалбоподателя, в началото без проблеми, след няколко месеца се е влошило съществено, като са отчетени респираторни проблеми у него и развитие на бронхиална астма и е било препоръчано да не бъде излаган на замърсен въздух. Държавата същевременно не е представила никакво обяснение за това влошаване на състоянието на жалбоподателя, нито е дала обяснения относно килиите, в които той е бил настанен. ЕСПЧ поради това намира, че чл. 3 от Конвенцията е бил нарушен.

Съдът намира още нарушение на презумпцията за невинност по чл. 6, § 2 от Конвенцията заради изказванията на

прокурора по наказателното дело, който, като е информирал журналистите за взетата първоначална мярка за задържане по отношение на жалбоподателя, заявил, че всички доказателства сочат към установяване със сигурност на неговата вина и че осъждането му е неизбежно, тъй като „нищо и никой не може вече да го спаси от наказателна отговорност”. Съдът отбелязва, че делото се е развило в контекста на борбата с корупцията – тема, която е чувствителна за румънското общество. Въпреки това той отбелязва, че думите на прокурора ясно са посочвали, че жалбоподателят е виновен в извършването на корупционни действия, което е накарало обществеността да повярва в неговата вина преди още да има окончателна присъда за това и е създавало предпоставки за предубеденост при оценката на фактите по делото от решаващия съд.

Носенето на качулка и белезници от жалбоподателя при ареста и транспортирането му, което е било ограничено в рамките на 2 часа, съпроводено с необходимите мерки за сигурност и без цел да го унижава, не съставлява нарушение на забраната за нечовешко и унижително третиране по чл. 3 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Portmann v. Switzerland \(no. 38455/06\)](#)

Делото касае ареста на жалбоподателя, който е считан за потенциално опасно лице, избягал преди това от затвора и извършил въоръжени грабежи. Той се оплаква пред ЕСПЧ, че при ареста, транспортирането и разпита му е бил принуден да носи качулка на главата и белезници на ръцете и краката, което представлявало нечовешко и унижително третиране.

ЕСПЧ отбелязва, че съгласно юриспруденцията си поставянето на качулка при определени случаи може да постави проблем по чл. 3, като във всеки конкретен случай следва да се преценяват обстоятелствата. Съдът припомня дела, при които е намирал, че носенето на качулка за продължителни периоди от време, съчетано

с други начини на третиране на задържаните, е представлявало нечовешко и унижително третиране – например делото *Ирландия срещу Великобритания* от 1978 г., при което покриването с качулка на задържаните през цялото време на задържането, с изключение на разпитите, съчетано с изправяне до стената, излагане на шум, лишаване от сън и храна през дълги периоди от време, е представлявало третиране в противоречие със забраната по чл. 3 от Конвенцията. Или делото *Петьо Петков срещу България* от 2010 г., при което жалбоподателят е бил принуден да прикрива лицето си с качулка при излизането си от килията в период от повече от година, без законово основание и нужда за това, което Съдът е намерил за унижително третиране. Същевременно по делото *Очалан срещу Турция* Съдът е приел за оправдано поставянето на превръзка на очите на жалбоподателя по време на екстрадицията му от Кения до Турция (при положение, че той не е бил разпитван в това положение) с цел да се запази в тайна самоличността на служителите на реда, да се предотврати бягството му или това да нарани себе си или другото, както и с оглед на факта на личността на трансферираното лице и обществените реакции от неговото залавяне, което е изисквало специално внимание и предпазливост от страна на властите.

Що се отнася до поставянето на белезници при арест, Съдът отбелязва, че това не поставя обикновено проблем по чл. 3, когато не е свързано с използването на сила или публично излагане отвъд разумно необходимото в конкретния случай, като се преценява дали задържаният е оказвал съпротива или се е опитал да избяга или да нанесе наранявания или вреди.

В конкретния случай Съдът преценява оплакванията на жалбоподателя за носенето на качулка и белезници с оглед на продължителността на това третиране, неговия физически и психически ефект върху жалбоподателя, пола, възрастта и здравословното му състояние. ЕСПЧ отбелязва, че жалбоподателят се оплаква пред Съда единствено от носенето на качулка и белезници, без да твърди, че е понесъл по това време някакво друго

унизително третиране от властите. Освен това той се е оплакал за тези обстоятелства пред националните власти едва повече от 7 години след събитията, които са ги разгледали, но са ги отхвърлили като неоснователни. По време на въпросните събития жалбоподателят е бил считан за особено опасен от властите, тъй като преди това е бил избягал от затвора и е бил извършил въоръжени грабежи, поради което те са имали основание да предприемат мерки за защита на полицаите, участвали в задържането. Жалбоподателят освен това се е държал агресивно и е заплашвал полицаите, поради което те са счели за необходимо поставянето на качулка и белезници с цел предотвратяване на неговото евентуално бягство, предпазване от нараняване или самонараняване и запазване в тайна самоличността на служителите. Съдът отчита тези мерки за адекватни. Същевременно носенето на качулката и белезниците е продължило не повече от 2 часа и е било съпроводено от необходимите мерки за сигурност – бил е под постоянно наблюдение и служителите са проверявали дали може спокойно да диша. Жалбоподателят освен това по време на събитията е бил на 40 години и без здравословни проблеми, които да биха направили въпросното третиране по-трудно за понасяне.

Колкото до твърденията на жалбоподателя, че той е бил изправен за разпит пред съдия, продължавайки да носи качулката, за около 30 минути, Съдът подчертава, че такова третиране би поставило проблем по чл. 3,

но в конкретния случай не съществуват никакви документи и доказателства, които да потвърждават неговото твърдение. Освен това от документите личи, че той единствено е бил информиран от съдията за причините за неговото задържане, а не е бил проведен разпит, като причината този въпрос да е останал неизяснен в националното производство се дължи донякъде и на значителното забавяне, с което жалбоподателят се е обърнал към властите относно въпросното третиране.

ЕСПЧ заключава, че с оглед на това, че носенето на качулката и белезниците от жалбоподателя е било ограничено в рамките на 2 часа, било е съпроводено с необходимите мерки за сигурност и не е било с цел да го унизи, то въпросното третиране не е достигнало прагът на суровост, за да попадне в обхвата на чл. 3 от Конвенцията. Поради това и не е налице нарушение на този член.

Фактът, че здравословното състояние на жалбоподателя се е влошило в затвора, сам по себе си не е достатъчен, за да се направи извод, че има нарушение на Конвенцията, ако властите своевременно и систематично са направили всичко по силите си, за да го лекуват.

Решение на Съда по делото [Goginashvili v. Georgia \(no. 47729/08\)](#)

3. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Основанията, заради които жалбоподателят е бил задържан, не са продължили да бъдат валидни през целия период на задържането му заради липса на усърдие от страна на властите да осъществят процедурата по експулсиране, което е в нарушение на чл. 5, § 1 (f) от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Auađ v. Bulgaria \(no. 46390/10\)](#) – виж раздел 2

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Принудителното настаняване на жалбоподателя в психиатрична клиника и лечението му в продължение на 41 дни не е било нито медицински обосновано, нито законно.

Решение на Съда по делото [Gorobet v. Moldova \(no.30951/10\)](#) – виж раздел 2

4. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Съдът отхвърля като явно необоснована жалба, в която се твърди лишаване от ефективен достъп до съд в областта на определяне на процент на нетрудоспособност, поради факта, че жалбоподателката не е обжалвала решението на СГС пред ВАС и пред ВАС е поддържала, че решението на СГС следва да остане в сила.

Решение на Съда по делото [Naydenova v. Bulgaria \(no. 948/05\)](#)

Фактите: До 2002 г. жалбоподателката е получавала инвалидна пенсия по силата на решение на Трудово експертна лекарска комисия („ТЕЛК“). С решение от 24.02.2002 г. след преглед на жалбоподателката ТЕЛК е намалил, че процентът нетрудоспособност на жалбоподателката е 40, като така тя вече е нямала право да получава инвалидна пенсия. Жалбоподателката обжалвала решението пред НЕЛК, където отменили решението на ТЕЛК и с ново решение намалили процента ѝ нетрудоспособност на 30. Жалбоподателката обжалвала решението на НЕЛК пред СГС, като твърдяла, че то е неправилно и моела съдът да назначи независима оценка на здравословното ѝ състояние. С решение от 24.03.2004 г. СГС отменил решението на НЕЛК като постановено в нарушение на принципа *reformatio in pejus* (забрана да се влошава положението на обжалващата страна при липса на насрещна жалба). Съдът не се произнесъл по твърдените от жалбоподателката нарушения и не назначил медицинска експертиза. От НЕЛК подали жалба срещу решението пред ВАС. Жалбоподателката не обжалвала, а пред съда поддържала, че решението на СГС

следва да остане в сила. ВАС отменил решението на СГС като приел, че принципът *reformatio in pejus* е неприложим в административното производство и че решението на НЕЛК е правилно.

Пред ЕСПЧ жалбоподателката се оплаква, че съдилищата не са назначили съдебно медицинска експертиза, която да оцени здравословното ѝ състояние, и по този начин е била лишена от достъп до съд (нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията).

Решението: Съдът намира, че оплакването на жалбоподателката е явно необосновано, тъй като тя не е обжалвала решението на СГС, в резултат на което е останало в сила решението на ТЕЛК. Пред ВАС жалбоподателката с нищо не е показала, че следва да бъде разгледан въпроса за процента нетрудоспособност. При тези обстоятелства ВАС правилно се е ограничил до разглеждане на оплакванията, повдигнати в жалбата на НЕЛК. До това положение се е достигнало благодарение на процесуалното поведение на жалбоподателката и Съдът не намира данни, че властите са я лишили от ефективен достъп до съд чрез ограничаване обхвата на съдебния контрол.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Ако самопризнанията в наказателното производство, дори дадени пред съдия, са получени след употребено полицейско насилие или под страх от бъдещо насилие, то цялото производство е в нарушение на изискването за справедлив процес (чл. 6, § 1).

Решение на Съда по делото [Stanimirovic v. Serbia \(no. 26088/06\)](#)

Фактите: Националите съдилища, които осъдили жалбоподателя, приели, че наистина той е бил бит в полицията и е получил сериозни наранявания, поради това направените признания на 10 и 17 февруари 2001 г. били изключени от доказателствата. Съдилищата обаче приели като доказателства обясненията на жалбоподателя, дадени пред съдия на 13, 14 и 19 февруари 2001 г., основавайки се на експертно психиатрично становище, според което страхът на жалбоподателя е бил вече изчезнал към момента на появата му пред съдия.

Решението: С оглед на сериозните наранявания, нанесени на жалбоподателя и близостта на нанасянето им във времето с признанията, направени пред съдия, ЕСПЧ не подлага под съмнение твърдението на жалбоподателя, че това признание е било направено под страх от продължаващо насилие върху него. Освен това той не е имал възможност да се консултира тайно с адвокат преди признанието, дадено на 13 февруари, а обясненията, дадени на 14 и 19 февруари, са били дадени при отсъствието на адвокат. Поради това ЕСПЧ приема, че използването на тези обяснения са направили процеса срещу жалбоподателя като цяло несправедлив.

Различната практика по аналогични казуси на съдилища с различна родова компетентност сама по себе си не е в нарушение на изискването за справедлив процес по чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Nejdet Sahin and Perihan Sahin v. Turkey \(no. 13279/05\)](#)

Фактите: Синът на жалбоподателите, който е бил военен пилот, загинал през май 2001 г., когато самолетът му се разбил по време на транспортиране на военни части от Анкара към Диарбекир за участие в антитерористична операция.

След смъртта на сина им жалбоподателите поискали от пенсионния фонд, но им било отказано, да им бъде отпусната

допълнителна пенсия на основание Закона за борба с тероризма. Жалбоподателите обжалвали отказа пред Административния съд на Анкара. На 1.04.2003 г. съдът постановил, че спорът е подсъден на Върховния военен административен съд („ВВАС“) и след повдигнат спор за подсъдност делото било разгледано там. На 10.06.2004 г. ВВАС оставил молбата им без уважение, като отбелязал, че вече им е била отпусната ежемесечна военна пенсия за инвалидност, както и че им е била изплатена еднократна сума, равняваща се на 30 максимални месечни заплати на държавен служител. Съдът освен това посочил, че право на допълнителна пенсия по Закона за борба с тероризма имат само държавни служители, които са ранени, осакатени или убити директно в резултат на терористичен акт. Фактът, че чрез работата си синът на жалбоподателите е бил въввлечен в борбата с тероризма не бил достатъчен, за да може да бъде отпусната допълнителна пенсия. Пред ВВАС жалбоподателите се позовали на четири решения на обикновения административен съд, постановени по молби, подадени от семействата на войници, загинали в същия инцидент като сина им. С тези решения съдът уважавал исконете, като приемал, че законът е приложим към тези случаи.

Решението: ЕСПЧ очертава обсега на повдигнатия пред него въпрос, а именно твърдяното противоречие между решенията на две йерархически необвързани, различни и независими съдилища, а именно обикновените административни съдилища и Върховния военен административен съд. Видно от доказателствата по делото различното разрешаване на случаите не е заради разлика във фактите, обсъждани от националните съдилища – те са идентични – а в приложението на материалния закон. Простият факт обаче на конфликт в съдебната практика сам по себе си не е достатъчно основание за извод за нарушение на чл. 6. За такова заключение е нужно Съдът да установи противоречие, довело до засягане на принципите за справедлив процес и в частност на принципа за правна сигурност.

В Турция обикновените административни съдилища с обща юрисдикция функционират наред с военните административни съдилища със специална юрисдикция. Противоречащите си съдебни решения са били постановени паралелно от двете различни съдилища по дела, поставящи еднакви въпроси. В правна система като турската, в която функционират няколко върховни съдилища, без да са обвързани йерархично, липсата на вертикален механизъм за уеднаквяване на практиката им само по себе си не е в нарушение на Конвенцията. В такава правна система развиването на последователна съдебна практика е процес, който може да е продължителен и в този смисъл периодите на противоречаща съдебна практика могат да бъдат толерирани, ако не се накърнява принципа за правна сигурност.

Две съдилища, всяко със своята родова подсъдност, могат да постановяват различни, но логични и мотивирани решения по правни спорове, възникнали от сходни фактически обстоятелства. Различията, които се появяват периодично между различните юрисдикции, са неизбежен резултат от тълкуването на законите и прилагането им към конкретните факти. Тези различия могат да бъдат толерирани, когато правната система дава възможност за промяна на практиката. В настоящия случай двете върховни съдилища могат да преодолеят сами различната си съдебна практика или като уеднаквят позицията си, или като зачитат границите на родовата си подсъдност и се въздържат от намеса в едни и същи области на правото. Съдът подчертава, че така както ЕСПЧ не е последна или четвърта инстанция по отношение на правни спорове пред националните съдилища, така и не е негова роля да се намесва, само защото има противоречащи си решения на националните съдилища. По силата на чл. 6, § 1 на Конвенцията ролята на Съда е ограничена само до намеса в случаи, когато оспорваните решения са явно произволни и немотивирани.

В този смисъл дори тълкуването на закона, дадено от ВВАС, да не е било в полза на

жалбоподателите, единствената несправедливост е при сравнението на това решение с тези, дадени от обикновените съдилища, но това само по себе си не представлява нарушение на чл. 6, § 1. С оглед решението по спора за подсъдност жалбоподателите не могат да твърдят, че са жертва на съдебна грешка заради това, че молбата им е била разгледана от ВВАС. Самото разглеждане на спора също не налага намеса на Съда, тъй като решението е подробно мотивирано и тълкуването и отнасянето към фактите на приложимия закон не е произволно и неразумно, нито има данни за несправедливост на производството. Отговорността за уеднаквяването съдебната практиката е преди всичко на националните съдилища и намесата от страна на Съда трябва да бъде само в изключителни случаи. Случаят на г-н и г-жа Şahin не изисква такава намеса. Следователно няма нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Обхватът на задължението на държавата да гарантира гледане на делото от „независим и непристрастен съд“ не се ограничава само до съдебната система, но включва в себе си и задължението всеки друг държавен орган да зачита и спазва съдебните решения. Съдебната независимост също така изисква отделният съдия да е свободен от нерегламентиран натиск, включително от страна на системата.

Решение на Съда по делото [Agrokompleks v. Ukraine \(no. 23465/03\)](#)

Фактите: Дружеството-жалбоподател Agrokompleks е частноправно юридическо лице, което към момента на събитията работело с руски компании по бартерни търговски операции – украински хранителни продукти срещу суров петрол. В началото на 90-те години Agrokompleks доставило 375 000 тона суров петрол на най-голямата петролна рафинерия (“LyNOS”), в която държавата била мажоритарен

собственик. След като не получило договорените петролни продукти Agrokompleks завело дело пред Висшия арбитражен съд. С решения от март 1993 г. и ноември 1994 г. съдът потвърдил, че рафинерията има договорни задължения и разпоредил доставката да бъде извършена. През 1995 г. отговорната държавна институция потвърдила, че искът на Agrokompleks е основателен. През юли 1996 г. арбитражният съд присъдил на дружеството-жалбоподател обезщетение за неизпълнение на съдебните решения. Същият месец Agrokompleks завело дело за обявяване в несъстоятелност на LyNOS. С определение от 2.07.1998 г. арбитражният съд постановил, че дългът на LyNOS към Agrokompleks е еквивалентен на 19,5 милиона евро. Никоя от страните не обжалвала това определение и то влязло в сила.

На 2.07.1998 г. обаче правителството сформирало работна група от представители на различни държавни институции, която да установи причината за дълговете на LyNOS и да проучи какви биха били последиците, ако рафинерията удовлетвори кредиторите си. В доклада си от август работната група посочила, че следва да се провери конкретния размер на просрочените задължения. За тази цел заместник министър-председателят разпоредил извършването на одит. В изготвения през април 2000 г. одиторски доклад се посочвало, че определението на арбитражния съд от 2.07.1998 г. противоречи на приложимото законодателство и че размерът на дълга към този кредитор е близо девет пъти по-малък. Позовавайки се на доклада LyNOS подаде молба за преглед на решението от 2.07.1998 г. Макар през септември 2000 г. арбитражният съд да намерил, че одиторският доклад не съдържа нови

факти и обстоятелства и потвърдил решението от юли 1998 г., в последствие председателят на съда указал на заместниците си да преразгледат изводите си. През юни 2001 г. арбитражният съд намалил дълга на рафинерията и след жалба на Agrokompleks Апелативният търговски съд намалил още дълга до сума, равняваща се на 8,2 милиона евро. Жалбите на Agrokompleks срещу това решение и срещу последвалото приятелско споразумение между LyNOS и кредиторите му били неуспешни.

В рамките на производството LyNOS нееднократно отправял жалби до различни държавни институции относно съдебните решения и различни държавни представители се намесвали в производството в полза на LyNOS. По-конкретно през септември 1998 г. първият заместник министър-председател поискал от председателя на Арбитражния съд да обмисли заключенията на работната група за нуждата от преоценка на дълга на LyNOS, „като отчете значението на рафинерията за икономиката и сигурността на страната.” През декември 2000 г. президентът на Украйна препратил до председателя на съда писмо от LyNOS, в което рафинерията осъждала „прекомерните претенции” на Agrokompleks в производството по несъстоятелността. Председателят на арбитражния съд отговорил на някои от тези запитвания чрез информацията относно етапа на производството и с обяснения за предприетите мерки.

Решението: По оплакването за несправедливостта на производството по несъстоятелността на LyNOS ЕСПЧ за пореден път в своята практика осъжда опитите на несъдебни органи да се намесват в съдебно производство, като подчертава, че това е

несъвместимо с понятието „независим и безпристрастен съд“ по смисъла на чл. 6, § 1 от Конвенцията. Нормално е производството по несъстоятелност да е било следено внимателно от властите, тъй като е касало най-голямата по това време петролна рафинерия, в която държавата е била мажоритарен собственик. Недопустимо е обаче властите да се намесват най-безочливо в производството. Съдът подчертава, че обхватът на задължението на държавата да гарантира гледане на делото от „независим и безпристрастен съд“ не се ограничава само до съдебната система, но включва в себе си и задължението всеки друг държавен орган да зачита и спазва съдебните решения. Съдебната независимост също така изисква отделният съдия да е свободен от нерегламентиран натиск, включително от страна на съдебната система. Фактът, че председателят на арбитражния съд е давал директни указания на своите заместници да преразгледат акта си, с който са оставили без уважение искането за намаляване на размера на задълженията на рафинерията, следователно е в нарушение на принципа за вътрешна съдебна независимост. Така Съдът намира нарушение на чл. 6, § 1 по това оплакване.

Съдът също така подчертава, че правната сигурност, която е един от основните аспекти на принципа за върховенството на закона, изисква, когато съдилищата се произнесат с окончателно решение, техните актове да не бъдат поставяни под въпрос. В случая на Agrokompleks с определението от юли 1998 г. е бил окончателно определен размера на просрочените задължения на LyNOS. Очевидно обаче несъдебни държавни органи са поставили под съмнение това решение и са го преразгледали, така както са намерили за добре, като са

критикували изводите на съда като незаконни. Нещо повече, извънсъдебното оценяване на дълга в последствие е било представено като новооткрито обстоятелство, въз основа на което съдилищата са преоценили, във вреда на Agrokompleks, дълга на LyNOS към дружеството-жалбоподател. Възобновяването на един окончателно решен правен спор е било допуснато само въз основа на несъгласието на властите с решението, а това представлява флагрантно нарушение на принципа за правна сигурност. Следователно е налице още едно нарушение на чл. 6, § 1.

Съдът е намерил нарушение и на изискването за разумен срок на процеса, като отбелязва, че макар и делото да е било сложно от правна и фактическа страна, основното закъснение може да бъде обяснено единствено с усилията на властите за намаляване на дълга.

По отношение на оплакването по чл. 1 от Протокол 1, потвърденото с окончателно съдебно решение задължение на LyNOS към Agrokompleks представлява собственост по смисъла на Конвенцията. Последвалото намаляване на вземането представлява намеса в правото на дружеството-жалбоподател мирно да се ползва от собствеността си. Отмяната на решението на арбитражния съд от юли 1998 г. е било в нарушение на принципа за правна сигурност и е накърнило доверието на Agrokompleks в едно окончателно съдебно решение, като го е лишило от възможността да получи парите, на които е имало законно право. Намаляването на сумата на дълга следователно е поставило прекомерно бреме върху Agrokompleks и е било несъвместимо с чл. 1 на Протокол 1.

С оглед на извода, че националните съдилища не са били независими и

безпристрастни, Съдът намира, че не е бил спазен справедливият баланс между обществените нужди и нуждата да се защитят правото на дружеството-жалбоподател мирно да ползва собствеността си. Следователно е имало нарушение и на чл. 1 от Протокол 1.

Налице е нарушение на презумпцията за невинност по чл. 6, § 2 от Конвенцията заради изказвания на прокурор по неприключило наказателно дело, че всички доказателства сочат към установяване със сигурност на вината на жалбоподателя и че осъждането му е неизбежно.

Решение на Съда по делото [Pavalache v. Romania \(no. 38746/03\)](#) – виж раздел 2

5. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ, НА ДОМА И КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Пропуски в българското законодателство и липса на ефективност от страна на социалните служби са причина майката да няма контакт със сина си в продължение на осем години, в нарушение на правото ѝ на личен и семеен живот по чл. 8 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Lyubenova v. Bulgaria \(no. 13786/04\)](#)

Фактите: Г-жа Любенова била женена от 1994 г. и живеела в дома на родителите на съпруга си, където през 1994 г. бил роден и сина ѝ. През март 1997 г. съпругът ѝ заминал за САЩ и няколко месеца по-късно тя заминала при него, като по настояване на свекъра и свекърва си оставила 4-годишния си син на техните грижи.

Г-жа Любенова твърди, че в САЩ отношенията между нея и съпруга ѝ рязко се влошили, като дори била жертва на насилие и те скоро се върнали в България, където тя постъпила за лечение в психиатрична болница за два месеца. Съпругът ѝ заминал отново за САЩ през март 1999 г. По-късно г-жа Любенова разбрала, че там той живее с друга жена и има дете. През август 2002 г. г-жа Любенова започнала работа като продавачка в София. Тя наела апартамент в града и пътувала всеки уикенд до Дупница, за да се вижда със сина си.

Г-жа Любенова твърди, че макар родителите на съпруга ѝ да ѝ били обещали да се грижат за детето, докато тя се

установи стабилно в София, те започнали да пречат на контактите ѝ с него. Според нея те криели детето или отказвали да я пуснат в дома си, когато идвала да го види.

На 21.03.2002 г. г-жа Любенова подала жалба до Отдел за закрила на детето, че не може да се вижда със сина си. От своя страна бабата и дядото също се свързали със социалните служби, за да се оплачат от поведението на жалбоподателката, което описвали като „тормоз”. Отдел за закрила на детето в Дупница провели проучване и направили опит да организират срещи между г-жа Любенова, детето и бабата и дядото с цел постепенно да се възстановят отношенията между майката и сина. В резултат на неуспешните опити социалните служби посъветвали жалбоподателката да заведе дело.

С решение от 21.10.2003 г. районен съд Дупница уважил искането на г-жа Любенова за връщане на сина ѝ. Съдът постановил, че бащата отсъства от 1999 г., че майката е законният представител на детето и че родителите на бащата го държат при себе си, без да имат право на това и следва да го предадат на майката. Майката потърсила съдействие на полицията за изпълнение на решението. Опитите обаче се оказали неуспешни поради противопоставяне на дядото и бабата, които обжалвали решението.

На 7.01.2004 г. окръжният съд отменил решението на районния съд, цитирайки разпоредбата на закона (чл. 71 от стария Семеен кодекс), съгласно която родителите могат да искат разрешение от съда за връщане на дете, което не живее заедно с тях, само когато двамата заедно са решили къде да е местоживеенето му, а в случаите когато няма такова споразумение съдът сам

определя къде да е местоживеенето на детето в спорно производство, в което изслушва и двамата родители. Окръжният съд отбелязал, че по делото имало спор между родителите по този въпрос, като искането било отправено само от майката, а районният съд е взел решението си, без да изслуша бащата, който живее в чужбина. Съдът още отбелязал, че било спорно дали решението на районния съд е в интерес на детето, тъй като контактите между него и майка му са били трудни, както и с оглед становището на социалните власти, които отбелязали, че тяхната емоционална връзка е влошена. Така детето останало с баба си и дядо си и г-жа Любенова на практика била лишена от контакти с него.

През лятото на 2008 г. бащата, заедно с партньорката си и двете им деца, се върнал от САЩ. Той заживял с тях в дома на родителите си, където живеел и първият му син. В периода септември-декември 2008 г. г-жа Любенова успяла да види сина си на няколко пъти. Скоро след това тя се развела със съпруга си по общо съгласие. Синът ѝ, който не бил привързан към никого от родителите си, поискал да остане да живее с баба си и дядо си.

Решението: Позовавайки се на чл. 6, § 1 от Конвенцията жалбоподателката се оплаква от отказа на националните съдилища да разпоредят връщането на сина ѝ при нея от дома на родителите на съпруга ѝ. Тя твърди, че властите не са предприели необходимите мерки, за да улеснят събирането ѝ с малолетния ѝ син. Позовавайки се на чл. 14 във връзка с чл. 8 тя поддържа още, че е била обект на различно третиране от страна на властите. Съдът счита, че цялото оплакване следва да бъде разгледано в светлината на чл. 8 – право на неприкосновеност на личния и семейния живот.

Съдът отбелязва, че г-жа Любенова е живяла заедно със сина си до септември 2000 г., а след това е била лишена от лични контакти с него за около осем години. Родителските ѝ права не са били ограничени по силата на съдебно решение, а заради действията на родителите на съпруга ѝ, които първоначално са обещали

временно да се грижат за детето, но след това са започнали да отказват на майката контакти с детето до 2008 г. През тези осем години бащата е живеел постоянно в САЩ и не е упражнявал родителските си права. Съдът намира, че властите са били длъжни да предприемат необходимите действия, за да гарантират семейния живот на жалбоподателката такъв, какъвто той е бил до септември 2000 г.

Г-жа Любенова е потърсила за съдействие социалните служби и те са предприели стъпки за сдобряването на страните в спора, но усилията им са били безуспешни заради отношението на бабата и дядото.

Съдът отбелязва, че социалните служби са могли да налагат глоби и така да осигурят изпълнението на дадените от тях задължителни предписания, но не са го направили. Властите не са обяснили по никакъв начин този пропуск. Съдът посочва, че е следвало да се предприемат активни действия, тъй като въпросът е бил неотложен, особено с оглед на факта, че към момента на раздялата на страните детето е било само на шест години и липсата на контакт е можело да увреди отношенията им. Съдът намира, че предприетите действия от страна на социалните служби не са били ефективни, така както изисква чл. 8.

Г-жа Любенова се е обърнала към районния съд, който е отсъдил в нейна полза, но разпореждането му е било отменено по жалба на бабата и дядото от окръжния съд. Съдът признава, че целта на окръжния съд е била да се защитят правата и интересите на отсъстващия баща, който също е имал родителски права, и че неговото мнение нормално също е трябвало да бъде взето предвид. Според ЕСПЧ обаче е следвало да се отчетат и други обстоятелства при балансирането на интересите на заинтересованите лица (продължителното отсъствие на бащата и липсата от негова страна на поддържане на контакти, ясно изразеното желание на жалбоподателката да живее със сина си, фактът, че тя е имала работа и жилище, където да живеят и др.). Като е отказал на г-жа Любенова да уважи искането ѝ за връщането на сина ѝ с мотива,

че не е взето предвид мнението на отсъстващия баща, националният съд е отнел възможността на жалбоподателката да осъществява ефективно своите родителски права. Съдът отбелязва, че когато само един от родителите е можел да упражнява ефективно родителските права поради продължително отсъствие на другия родител, такъв подход на националният съд не само застрашава интересите на този родител, който поема отговорността да отглежда детето, но и застрашава безопасността и благополучието на детето. Поради това ЕСПЧ приема, че решението на националният съд не е спазило справедливия баланс между интересите на двамата родители, както и между тези на детето и на родителите му.

На следващо място, Съдът отбелязва, че националният съд не е обсъдил никакви аргументи, които да навеждат на съмнения относно качествата на жалбоподателката като родител или опасност за здравето и благополучието на детето, ако заживее с майка си, нито е обсъдено дали дядото и бабата могат да гарантират адекватна среда за развитието на детето. Дори да се приеме, че липсата на емоционална привързаност на детето към майката е била достатъчна, за да оправдае настаняването му при родителите на бащата, Съдът посочва, че в производството не са били защитени в достатъчна степен правата и интересите на г-жа Любенова. ЕСПЧ отбелязва, че никакъв срок не е бил определен в решението докога детето ще живее при бабата и дядото; никакъв режим на контакти не е бил определен за майката, която е успяла да види сина си едва при завръщането на бащата в България и получаването на неговото съгласие. Освен това поради пропуски в българското законодателство през разглеждания период е липсвала възможност за определяне на каквато и да било привременна мярка, с която да се установят контактите между майката и детето и да се противопоставят те на бабата и дядото, които са държали детето при тях без никакво решение на властите за това.

Поради това ЕСПЧ приема, че властите не са изпълнили своите позитивни задължения

да предприемат необходимите мерки за защита на семейния живот между жалбоподателката и сина ѝ. Съдът намира за явно необосновано твърдението на жалбоподателката по чл. 14, че решението на окръжния съд би било различно, ако искането бе предявено от бащата, а не от майката.

По делото не е присъдено обезщетение, поради липса на заявено искане за такова.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

С налагането на жалбоподателя на нова 10-годишна забрана за влизане в Швейцария, след като ЕСПЧ е постановил в предишно свое решение, че швейцарските власти са извършили нарушение на правото на зачитане на личния живот на жалбоподателя заради наложеното му експулсиране и забрана за влизане в страната за неопределен срок, швейцарските власти са извършили ново нарушение на чл. 8, във връзка с чл. 46, задължаващ държавите да изпълняват постановените решения на Съда.

Решение на Съда по делото [Emre v. Switzerland \(no. 2\) \(no. 5056/10\)](#)

Фактите: В предишно свое решение ЕСПЧ е намерил, че швейцарските власти са нарушили правото на зачитане на личния живот на жалбоподателя заради издадена срещу него заповед за експулсиране и забрана за влизане в страната за неопределено време. След решението на ЕСПЧ срещу Швейцария жалбоподателят поискал от националните власти да преразгледат мерките срещу него. Швейцарският съд намалил забраната му за влизане в страната до срок от 10 години. Жалбоподателят отново се оплакал пред ЕСПЧ заради новата забрана.

Решението: ЕСПЧ отбелязва, че при постановяване на новата 10-годишна забрана швейцарският съд не е взел

предвид всички релевантни фактори във връзка с делото като вида и тежестта на извършените деяния, за които жалбоподателят е бил съден, времето, през което е пребивавал в страната, неговите тесни социални, културни и семейни връзки със страната, връзките му със страната, в която ще бъде експулсиран, здравословното му състояние, подобрението в неговото поведение и др. Съдът приема, че като са наложили 10-годишна забрана на жалбоподателя да влиза в страната, което е един продължителен период от време в живота му, властите не са спазили изискването за справедлив баланс между, от една страна, интересите на жалбоподателя и неговото семейство и, от друга, обществените интереси. За да изпълнят предишното решение на ЕСПЧ и премахнат нарушението на правото на личен живот на жалбоподателя, швейцарските съдилища е трябвало просто да отменят незабавно експулсирането. Поради това Съдът приема, че швейцарските власти са извършили нарушение на чл. 8 във връзка с чл. 46 (задължение на държавите за изпълнение на решенията на Съда).

Съхраняването с години в полицейско досие на информация, че жалбоподателката „проституира“, за което освен това се твърди, че е погрешна информация, е в нарушение на правото ѝ на зачитане на нейния личен живот.

Решение на Съда по делото [Khelili v. Switzerland \(no. 16188/07\)](#)

Фактите: През 1993 г. след полицейска проверка в Женева, при която у жалбоподателката, г-жа Khelili, била намерена нейна визитна картичка с телефон за връзка, представяща я като жена, търсеца компанията на мъже, полицейските власти въвели името ѝ в полицейската база данни, като било посочено, че тя „проституира“. Жалбоподателката се противопоставила, че никога не е проституирала. Полицията основала действията си на закона за личните данни, който им позволявал да поддържат бази данни, в рамките на необходимото, с лична

информация за лицата с цел предотвратяване на престъпления.

През 2001 г. срещу г-жа Khelili били подадени две жалби за отправяне на заплахи и обиди. По-късно тя била осъдена по друго дело, свързано със злоупотреба с телекомуникационни инсталации. През 2003 г. тя открила, че думата „проституира“ продължава да фигурира в базата данни на полицията за нея и поискала нейното заличаване. От полицията я уведомили, че тази дума е заличена от базата данни, но че данните, съдържащи се в досието относно жалбите, подадени срещу нея за заплахи, което също съдържало описание на нейната професия като „проститутка“, не могат да бъдат заличени, тъй като тази информация следва да се пази като превантивна мярка с оглед другите нейни осъждания. Г-жа Khelili твърдяла, че описанието ѝ като проститутка в досието може да ѝ създаде сериозни проблеми, тъй като тази информация може да бъде предоставена на потенциални бъдещи работодатели.

Решението: ЕСПЧ отбелязва, че макар намесата в правото на личен живот на жалбоподателката да е било основано на закона и да е преследвало легитимна цел – превенция на престъпността и защитата на правата на трети лица, той приема, че тази намеса не е била необходима в едно демократично общество. Съдът подчертава, че при съвременната автоматична обработка на лични данни, които лесно могат да бъдат обект на достъп и трансфер, описанието на жалбоподателката като „проституираща“ може да бъде разпространено и да достигне до различни институции, което да затрудни нейния живот. В тази посока той отбелязва противоречивото поведение на полицейските власти, които са заличили от базата данни описанието на г-жа Khelili като проститутка, но са го запазили във връзка с досието относно жалбите за заплахи. Освен това твърденията на властите за незаконна проституция, осъществявана от г-жа Khelili, са били доста общи, без конкретни факти и основаващи се единствено на факта, че у нея при полицейска проверка е намерена въпросната визитна картичка. Не е

съществувала също така достатъчно тясна връзка между твърдяната проституция и другите действия, за които жалбоподателката е била съдена.

Съдът не подценява значимостта от ефикасна превенция на престъпността. Същевременно той отбелязва важността на презумпцията за невинност в демократичното общество и като подчертава, че г-жа Khelili никога не е била съдена за незаконно осъществяване на проституция (престъпление по наказателния кодекс на Швейцария), Съдът

приема, че поддържането в полицейското досие на описанието на професията на жалбоподателката като „проститутка” не отговаря на изискването за „наложителна обществена нужда” по смисъла на чл. 8 от Конвенцията. Поради това Съдът намира, че съхраняването с години в полицейското досие на информация от личния живот на жалбоподателката, за която освен това се твърди, че е погрешна, е в нарушение на правото на г-жа Khelili на зачитане на нейния личен живот.

6. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Налагането на редовна забрана за провеждане на различни мероприятия на членове на ОМО Илинден и ОМО Илинден-Пирин и отказът на съдилищата да регистрират тяхно сдружение „ОМО Илинден“ противоречат на свободата на събранията и сдружаването по чл. 11 от Конвенцията. Няма нарушение на същия член по отношение на отказа на ВКС да регистрира партията ОМО Илинден-Пирин, тъй като не са били спазени важни формални законови изисквания, а партията не е ограничена отново да иска регистрация, когато ги изпълни.

Решение на Съда по четири дела [United Macedonian Organisation Ilinden and Others v. Bulgaria \(no. 2\) \(no. 34960/04\)](#), [Singartiyski and Others v. Bulgaria \(no. 48284/07\)](#), [United Macedonian Organisation Ilinden and Ivanov v. Bulgaria \(no. 2\) \(no. 37586/04\)](#), и [United Macedonian Organisation Ilinden – PIRIN and Others v. Bulgaria \(no. 2\) \(nos. 41561/07 and 20972/08\)](#)

Фактите: Четирите жалби пред ЕСПЧ срещу България са подадени от 1) сдружение ОМО Илинден, 2) партия ОМО Илинден-Пирин, както и 3) и 4) от техни последователи или членове на техните управляващи органи. По предишни пет други дела срещу България ЕСПЧ е намирал нарушение на свободата на сдружаване и мирни събрания заради отказ на съдилищата да регистрират ОМО Илинден като сдружение, заради разпускането на партията ОМО Илинден-Пирин след решение на Конституционния

съд за обявяване на нейната противоконституционност, както и заради множество забрани на властите за провеждането на различни събрания, организирани от двете организации. Настоящите нови четири дела касаят нов отказ за регистрация на сдружението ОМО Илинден от съда, нов отказ за регистрация на политическата партия ОМО Илинден-Пирин и нови забрани или пречки при провеждане на различни събития на нейните членове.

1) **Сдружението ОМО Илинден** било основано през 1990 г. в Пиринския район на България с цел да постигне признание на македонското малцинство в България и го обедини, без да използва незаконни или насилствени средства, като за целта организира различни събития и чествания. На 20.10.2002 г. било проведено учредително събрание, на което било взето решение да се учреди сдружение с нестопанска цел, бил приет устава на сдружението и били избрани ръководните органи (управителен съвет от 3 до 7 члена). Уставът посочвал, че целите на сдружението са защита на гражданските, социалните и икономическите права на македонците, живеещи на „македонска земя“ в България и получаване на “културен автономен статус за Пиринска Македония, за да се спре асимилационния процес” там. Уставът посочвал, че за тази цел ще бъдат организирани чествания на исторически дати, излъчване на македонци в парламента, отправяне на искания пред националните и международните органи за “национални права на македонците”, организиране на семинари и конференции. Разпоредбите на устава отбелязвали, че сдружението “признава и зачита териториалната цялост на Република България и нейните конституция и закони, доколкото те са в съответствие с международното право и договори, касаещи

човешките права, свободи и права на малцинствата”.

Учредителите поискали от Благоевградския окръжен съд да регистрира сдружението и го впише в регистъра, но съдът отказал с три основни аргумента: че сдружението пропагандира сепаратистки идеи и е насочено срещу суверенитета и териториалната цялост на страната (че целите на сдружението били насочени към изкривяване на историческата истина и игнориране на българския характер на дадени райони, с цел да се провокира напрежение между различни групи граждани), че преследва политически цели, без да е партия, и че броят на членовете на управителния съвет не е в съответствие със законовите изисквания (на учредителното събрание били избрани 11 членове, въпреки че уставът определя, че първият управителен съвет ще се състои от 3-ма членове, което създавало правна несигурност относно това как ще бъде управлявано сдружението). С окончателно решение от 12.05.2004 г. ВКС потвърдил тези заключения.

2) Политическата партия ОМО Илинден-Пирин била учредена през 1998 и имала цели, подобни на сдружението ОМО Илинден. През 2000 г. тя била обявена за противоконституционна и била разпусната. През 2006 г. последователи на партията, след провеждане на учредително събрание, отново поискали нейната регистрация от Софийския градски съд (СГС). СГС отказал регистрация заради нередности в учредителната декларация по чл. 10 от Закона за политическите партии (липса на възможност да бъдат индивидуализирани най-малко 50 граждани, които образуват инициативния комитет) и липса на декларации за индивидуално членство по чл. 11, ал. 3 от същия закон (подписани декларации от членовете на инициативния комитет, което да даде информация за броя и размера на комитета). С окончателно решение от 14.02.2007 г. ВКС потвърдил решението на СГС.

През юли 2007 г. било проведено отново учредително събрание и учредителите отново поискали регистрация на партията. С окончателно решение на ВКС от

11.10.2007 г. отново бил получен отказ с мотива, че е останало недоказано, че учредителите са спазили изискването за 5000 членове на партията (по действащия тогава закон), тъй като не са били представени осъвременени доказателства за членската маса – представени са били такива от предходното, а не от новото учредително събрание.

Третият опит за регистрация на партията през октомври 2008 г. също бил неуспешен – няколко от жалбоподателите поискали промени в регистрацията на партията, като твърдели, че партията никога не е спирала да съществува, тъй като ЕСПЧ е намерил в свое решение от 2005 г., че нейното разпускане през 2000 г. е било в противоречие с Конвенцията. СГС и ВКС отхвърлили този аргумент, посочвайки, че в случая става въпрос за отказ за регистрация заради неспазване на формалните изисквания на закона, докато решението на ЕСПЧ е касало неправомерното обявяване на партията за противоконституционна. Съдилищата третирали настоящото трето искане като стандартно искане за регистрация на нова партия и посочили, че не са били представени изискваните от закона документи за това, а тези пропуски са от такъв характер, че не могат да бъдат поправени в рамките на това производство.

3) и 4) Членовете на ОМО Илинден и ОМО Илинден-Пирин станали обект още на забрани и ограничения, налагани от местните власти, за **провеждане на различни мероприятия в периода от 2004 до 2009 г.**, най-често във връзка с чествания, свързани с различни исторически дати и събития, считани от значение за македонското самосъзнание и култура. Така властите налагали ограничения във времето и начина на организиране на събиранията, системна пълна забрана за провеждането им, налагане на глоби на участниците, намеса на полицията за ограничаване на участието в мероприятията, полицейско задържане или изземване на материали.

Решенията на Съда по четирите дела:

1) По отношение на **отказа да бъде регистрирано сдружението ОМО Илинден** ЕСПЧ не разглежда въпроса дали

намесата в свободата на сдружаване на жалбоподателите е била съобразно закона и дали е преследвала легитимна цел, тъй като заключава, че намесата така или иначе не е била „необходима в едно демократично общество”. ЕСПЧ отбелязва, че ограниченията на свободата на сдружаване, поради особено важността, която тя играе за плурализма в демократичното общество, трябва да се тълкуват стриктно. Само убедителни и сериозни основания могат да оправдаят такава намеса. Съдът още напомня, че въпреки че може да бъде създадено напрежение между различни групи в обществото, това е неизбежно следствие от плурализма и ролята на властите е не да премахне причините за това напрежение чрез премахване на плурализма, а да осигури търпимост между различни противопоставящи се групи.

В тази връзка Съдът отбелязва, че той вече е намирал в предишни свои решения, че пропагандирането на сепаратистки идеи, които могат да породят конфронтация и които са базирани върху интерпретиране на историята, смятано от властите и мнозинството за абсурдно, е твърде недостатъчно основание за ограничаване на свободата на сдружаване. Съдът напомня, че властите трябва да са достатъчно внимателни да не осигуряват защита на общественото мнение на мнозинството за сметка на вижданията на малцинството, колкото и непопулярни да са те. По същия начин Съдът е намирал, че преследването на политически цели също не може да се счита за достатъчно основание за отказ на регистрация на дадена организация заради неяснотата около термина „политически цели” и твърде широкото значение, което националните съдилища му придават при тълкуването му. Колкото до броя на членовете на управителния съвет на ОМО Илинден, Съдът счита това за твърде незначителен дефект, който да обоснове пълен отказ от регистрация. Поради тези причини ЕСПЧ намира, че отказът за регистрация в случая е бил мярка с радикален характер, която е попречила на сдружението дори да отпочне някаква дейност, като по този начин свободата на сдружаване на жалбоподателите по чл. 11 от Конвенцията е била нарушена.

2) Относно **отказа да бъде регистрирана политическата партия ОМО Илинден-Пирин**, ЕСПЧ отбелязва, че няколко отказана на властите са били основани на неспазване на формалните законови изисквания за регистрация във връзка с учредителните декларации и списъка на учредителите. Тези откази са били основани на закона и са били от неутрален характер, без оглед на съдържанието, целите и идеите на партията. Съдът все пак следва да следи дали чисто формалните изисквания не се използват от властите, за да ограничават свободата на сдружаване на групи с идеи, които не са харесвани, и така да ги наказват заради възгледите им. Като изследва това обстоятелство, Съдът отбелязва, че е вярно, че отказите за регистрация са направени в обществен контекст на системни действия на властите, ограничаващи събранията на въпросната партия, разпити на нейни членове в полицията, както и изказвания на различни политици против регистрацията на партията. Въпреки това Съдът намира, че няма индикации това да е оказало влияние върху съдиите от ВКС при взимане на решенията за отказ. Този съд се е позовал изцяло на факта, че учредителите не са изпълнили чисто формалните, неутрални по отношение на идеите и целите на партията, законови изисквания, които не са били насочени срещу наказване на партията заради възгледите ѝ. Поради това Съдът приема, че властите са преследвали легитимни цели с отказите – защита на реда и правата на третите лица.

Колкото до преценката дали отказите са пропорционална мярка, Съдът отбелязва, че не е неразумно държавите членки да поставят предварителни изисквания за регистрирането на политически партии, ако те не са прекомерно тежки. В рамките на свободата на преценка на държавите е да откажат на партиите да поправят с последващи действия дадени сериозни пропуски в процедурата по регистрация, които по характера си е трябвало да бъдат извършени по определен процедурен ред. В случая ВКС изрично е посочил защо установените дефекти в процедурата по регистрация на ОМО Илинден-Пирин, и по-специално учредителната декларация, която е първата стъпка в регистрационната процедура, не могат да бъдат поправени

впоследствие. Нито е било неразумно да се иска от партията да представи осъвременен списък на своите членове. ЕСПЧ още отбелязва, че за разлика от разпускането на една партия, което е със сериозни последствия, отказът за първоначална регистрация на партия има по-ограничени последствия и може по-лесно да бъде преодолян чрез подаване на ново искане за регистрация. В тази връзка Съдът отбелязва, че за жалбоподателите остава отворена възможността да поискат отново регистрация. ЕСПЧ отчита още, че докато явно основната трудност при ОМО Илинден-Пирин е идвала от изискването за голям брой членове-учредители, този брой сега с промените в Закона за политическите партии е намален наполовина. По тези причини Съдът приема, че отказите на властите са били пропорционални и не е налице нарушение на чл. 11 от Конвенцията.

Партията ОМО Илинден-Пирин се оплаква още, че е **жертва на дискриминация по чл. 14**, тъй като отказите за регистрация са мотивирани от политиката на българските власти да потискат организационната дейност на хора, самоопределящи се като македонци. Съдът постановява, че с оглед заключенията си по чл. 11 не може да приеме, че отказите за регистрация са направени по дискриминационни съображения.

3) и 4) По отношение на **събранията и мероприятията на поддръжниците на сдружението и партията**, Съдът отбелязва, че дори когато има изначална забрана за провеждане на дадено мероприятие, това може да има възпиращ ефект върху хората, които желаят да се съберат, дори и властите да не пречат на самото събиране. По делото *Singartiyski and Others v. Bulgaria* Съдът отбелязва, че, за да забранят събранията на партията, властите са използвали същите мотиви, на които са се позовавали и преди, които мотиви са намерени от ЕСПЧ в предишни негови решения за използвани в противоречие с чл. 11 от Конвенцията (липса на регистрация на партията, сериозна заплаха за обществения ред, съвпадение със събития на други организации, планирани за същото време и място, пропаганда срещу суверенитета на

страната). Това според Съда показва смущаващо незначитане на съдебните решения на Съда и свободата на мирни събрания на жалбоподателите.

По делото *United Macedonian Organisation Ilinden and Ivanov v. Bulgaria* по същия начин властите са използвали мотиви за забрана на мероприятията, които мотиви Съдът в предишни свои решения е намирал за противоречащи с чл. 11 от Конвенцията. В случаите, когато забрана не е била налагана, често ограниченията, които властите са налагали на провеждането на събранията по отношение на времето, продължителността, мястото и начина на провеждането им, въобще не са били мотивирани. Във времето властите дори са втвърдили своя подход, като са прибегнали дори до арести по време на мероприятията. Поради това Съдът намира, че действията на властите по двете дела са също в противоречие с чл. 11 от Конвенцията.

Съдът присъжда по всяко от трите дела, по които намира нарушение, обезщетение на жалбоподателите в размер от 9000 евро за неимуществени вреди, както и суми за разноски, вариращи между 1443.47 и 1513.29 евро.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Предвидената наказателна отговорност с лишаване от свобода до две години за публично уронване на престижа на нацията, по която разпоредба съдилищата са осъждали лица, изразяващи становище, че през 1915 г. арменското население в границите на Османската империя е било подложено на геноцид, кара жалбоподателят, който е професор по история, да живее в постоянен страх, че може да бъде ефективно осъден за открито заявеното си мнение по въпроса.

Решение на Съда по делото [Altuğ Taner Akçam v. Turkey \(no. 27520/07\)](#)

Срещу жалбоподателя е било образувано наказателно производство, което е било прекратено, като прокуратурата се е позовала на чл. 10 от Конвенцията, гарантиращ свободата на изразяване. Въпреки това Съдът е намерил, че законът е

твърде неясен и броят на висящите наказателни производства по аналогични случаи доказва, че е възможна намеса в правото на свобода на изразяване на жалбоподателя, която не е предвидена в закона по смисъла на Конвенцията.

7. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Не е налице дискриминация спрямо пенсионерите, чийто размер на пенсиите е ограничен по закон.

Решение на Съда по делото [Valkov and others v. Bulgaria \(nos. 2033/04, 19125/04, 19475/04, 19490/04, 19495/04, 19497/04, 24729/04, 171/05 и 2041/05\)](#) – виж раздел 8

Няма нарушение на забраната за дискриминация по 14 от Конвенцията заради отказа на българските съдилища да регистрират ОМО Илинден-Пирин като политическа партия.

Решение на Съда по делото [United Macedonian Organisation Ilinden – PIRIN and Others v. Bulgaria \(no. 2\) \(nos. 41561/07 and 20972/08\)](#) – виж раздел 6

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Разпоредбата на малтийския Закон за гражданството, според който децата, родени без брак от майка чужденка и баща малтиец не получават малтийско гражданство представлява дискриминация и е в нарушение на чл. 14 във връзка с правото на личен и семеен живот (чл. 8).

Решение на Съда по делото [Genovese v. Malta \(no. 53124/09\)](#)

ЕСПЧ отбелязва, че жалбоподателят се намира в сходна ситуация с други деца, чийто родители са баща малтиец и майка чужденка, като единствената разлика между

тях, която му пречи да придобие гражданство, е фактът, че е роден извън брака. Именно такава разлика в третирането, основана на гражданския статус, е забранена от чл. 14 от Конвенцията, освен ако не е обективно оправдана. Правителството обаче не е представило такова обективно оправдание.

Законовото задължение на адвокати и нотариуси да приемат назначаването си за юридически настойници на психично болни лица и да работят без заплащане не е дискриминация, тъй като тези две професионални групи не са в сравнима сходна ситуация с други лица с юридическо образование.

Решение на Съда по делото [Graziani-Weiss v. Austria \(no. 31950/06\)](#) – виж раздел 9

• ДЕЛА НА СЕС

По-неблагоприятното положение при предоставяне на компенсираща добавка към пенсиите, в което се намират значително по-голям процент пенсионирани жени, отколкото пенсионирани мъже, не може да бъде оправдано нито с обстоятелството, че жените се ползват от по-ранна възраст за пенсиониране, нито с това, че по-дълго време получават пенсия, нито пък с обстоятелството, че става дума за мерки от извънреден характер.

Решение на Съда на ЕС по преюдициално запитване по дело [C-123/10 Brachner](#)

Фактите: Г-жа Brachner е родена през 1947 г. и получава пенсия за осигурителен стаж и възраст. Твърди се, че тя е жертва на непряка дискриминация във връзка с осъществяването през 2008 г. актуализиране на пенсиите, насочено към запазване на покупателната способност на пенсията спрямо промяната на потребителските цени. По-ниските пенсии като тази на г-жа Brachner, които са под минималната пенсия от 750 евро, са били увеличени само с 1,7 %, а по-високите пенсии са получили по-голямо увеличение. От тази мярка са били засегнати значително повече жени отколкото мъже - процентът на жените бил около 2,3 пъти по-висок от този на мъжете.

Решението: СЕС приема, че системата за годишно актуализиране на пенсиите, разглеждана в главното производство, попада в приложното поле на чл. 3, пар. 1 от Директива 79/7/ЕИО на Съвета от 19 декември 1978 г. относно постепенното прилагане на принципа на равното третиране на мъжете и жените в сферата на социалното осигуряване и поради това следва да бъде зачетена забраната за дискриминация, посочена в чл. 4 от Директивата. Съгласно посочените от запитващата юрисдикция статистически данни процентът жени, получаващи минимална пенсия, изразен в процент спрямо общия брой на пенсионираните жени, е 57 %, докато същото съотношение за пенсионираните мъже е 25 %. Това означава, че 75 % от пенсионираните мъже са могли да се ползват от по-голямото увеличение на пенсиите и само 43 % от пенсионираните жени. Не са били представени доказателства, опровергаващи

представените статистически данни. СЕС приема, че подобна разлика е достатъчно голяма, за да може да се приеме, че в резултат на макар и неутрална мярка, значително по-голям брой жени са поставени във фактически по-неблагоприятно положение в сравнение с мъжете.

СЕС също така разглежда отделните оправдания на различното третиране. Като такова възможно оправдание е посочено обстоятелството, че работничките и служителките се пенсионирали на по-ранна възраст, поради което нивото на направените от тях вноски като цяло е по-ниско от това на работниците и служителите. Според СЕС този довод не може в никакъв случай да обоснове изключването на получаващи минимална пенсия жени от получаването на извънредното увеличение на пенсиите, насочено към запазване на покупателната способност на пенсията спрямо промяната на потребителските цени. Коригирането на пенсиите не е обезщетение, което представлява насрещна престация за направените вноски, поради което не може да се прави позоваване на него, за да се обоснове изключването на лицата с минимални пенсии от получаването на компенсираща добавка към тези пенсии.

Доводът, че жените, получават пенсиите си по-дълго време поради средно по-голямата продължителност на живот и извънредният характер на мерките също не може да се използва за оправдание на разликата в третирането.

8. ПРАВО НА СОБСТВЕНОСТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Ограничаване на размера на пенсиите в България попада в границите на свобода на преценката на държавата при определяне на социалноосигурителната ѝ политика.

Решение на Съда по делото [Valkov and others v. Bulgaria \(nos. 2033/04, 19125/04, 19475/04, 19490/04, 19495/04, 19497/04, 24729/04, 171/05 и 2041/05\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са деветима българи, пенсионирани на различни дати между 1979 г. и 2002 г. Преди пенсионирането си осем от тях са работели като военни пилоти или сапъори към гранична полиция, а деветият е посочил само, че е работил „тежък физически труд“. Всички те са получавали заплати, по-високи от средните за страната.

По силата на чл. 47в от Закона за пенсиите от 1957 г., а след 1999 г. на § 6 от преходните и заключителни разпоредби на Кодекса за социално осигуряване („ПЗР на КСО“) техните пенсии били ограничавани до размера на определения по закон максимален размер на изплащаните пенсии (т.нар. „таван“). Това на практика ставало по следния начин – с индивидуално решение НОИ изчислявал пенсията им в съответствие с общите разпоредби на закона и след това, позовавайки се на посочените по-горе разпоредби, ограничавал размера на изплащаната пенсия. Този процес се повтарял при всяко актуализиране на пенсиите.

С решение от юли 1998 г. Конституционният съд отхвърлил искането на Главния прокурор да обяви за противоконституционна разпоредбата на чл.47в от Закона за пенсиите. През февруари 2010 г. същият съд отказал да

разгледа подобно искане, отправено от ВАС по отношение на § 6 на ПЗР на КСО.

Действието на § 6 от ПЗР на КСО било удължавано през годините. Първоначално разпоредбата следвало да отпадне през декември 2003 г., но действието ѝ било продължено до 31.12.2009 г., в последствие до 31.12.2011 г. и сега до 31.12.2013г.

Пенсиите, получавани от лица, заемали поста президент, вицепрезидент, председател на Народното събрание, министър-председател или съдия в Конституционния съд не са ограничавани. Това се отнася и до военноинвалидите, достигнали пенсионна възраст.

По искане на група лица, засегнати от тавана на пенсиите, с решение от 17.09.2009 г. Комисията за защита от дискриминация (КЗД) постановила, че таванът представлява непряка дискриминация по признак „имуществено състояние“ и е в нарушение на принципа за равно третиране. Според КЗД онези, които са получавали по-високи заплати и следователно са плащали по-високи осигурителни вноски и са правили това през значителни периоди от време, имат същото право да получават пълната си пенсия както онези, чието пенсия не са ограничени от тавана. КЗД допълнила, че пенсиите, които ще бъдат отпуснати след 1.01.2010 г. (съгласно текста на § 6 ПЗР КСО към 2004 г.) няма да подлежат на ограничение. Това различно третиране между пенсионерите, пенсионирали се преди и след тази дата, според КЗД не е обективно оправдано и следователно е в нарушение на принципа за равно третиране. С оглед на това КЗД препоръчала на Народното събрание да отмени § 6, ал. 1 от ПЗР на КСО.

С решение от 18.05.2010 г. КЗД отново постановила, че съществуването на таван за пенсиите, отпуснати преди дадена дата и липсата на таван след тази дата няма

разумно оправдание и представлява непряка дискриминация. КЗД препоръчала на Министерски съвет да внесе законопроект за изменение на § 6, ал. 1 от ПЗР на КСО.

Решението: Пред ЕСПЧ жалбоподателите поддържат, че таванът на пенсиите им е в нарушение на правото им на собственост, гарантирано от чл. 1 от Протокол 1.

На първо място ЕСПЧ намира, че таванът не представлява „лишаване от собственост“ по смисъла на второто изречение на чл. 1 от Протокол 1, а по-скоро следва да се счита за намеса в правата на жалбоподателите мирно да се ползват от собствеността си по смисъла на първото изречение на първия параграф. По делото не се спори, че намесата е била законна по смисъла и на националното законодателство, и на Конвенцията.

Съдът приема, че намесата преследва легитимна цел в обществен интерес. Той не намира за нужно да се произнесе дали е вярно твърдението на жалбоподателите, че спестените чрез тавана пари не водят до съществени натрупвания в пенсионната система, а имат за цел да се предотврати общественото недоволство от по-високи пенсии. Достатъчно е, че в решението си Конституционният съд приема, че таванът е съобразен с „изискванията за социална справедливост“. Така, дори предположението на жалбоподателите да е вярно, Съдът не счита, че е нелегитимно българското законодателство да отчита социални фактори, нито че преценката на законодателя в това отношение е неразумно обоснована. Пенсионните системи в различните държави варират според това каква тежест се отдава на преразпределението vis-à-vis елемента на осигуряване. Видно от цитирания по делото сравнителноправен анализ на Световната банка и Организацията за икономическо сътрудничество и развитие някои държави гарантират еднакви или много сходни ставки на пенсиите със силна връзка между размера на пенсията и доходите преди пенсиониране, докато други поставят ударението върху адекватността на пенсията, без връзка или с много слаба връзка между размера на пенсията и дохода

преди пенсиониране. Кой вариант ще избере държавата е въпрос пред националните власти, които са пряко демократично легитимирани и са в по-добра позиция от международния съд да преценят местните нужди и условия.

Що се отнася до пропорционалността на намесата, определянето на максимален размер на пенсията, получавана по първия осигурителен стълб, не е само по себе си непропорционално, а по-скоро попада в границите на свободата на преценка на държавата при определянето на социалната ѝ политика. За да достигне до този извод Съдът изтъква следните аргументи: на първо място не следва да се пренебрегва фактът, че до 1996 г. осигурителните вноски са били плащани изключително от работодателите, на които е било забранено да удържат вноските от трудовото възнаграждение. По-важно е обаче, че за разлика от осигуряването по втория и третия стълб (съществуващи след 2000 г.), където вноските са пряко свързани с очаквания размер на пенсията, осигуряването по първия стълб е било и продължава да не бъде свързано с размера на пенсиите. Това се дължи на неконсолидирания, т. нар. „pay as you go“ характер на първия стълб от българската пенсионна система. Затова вноските на жалбоподателите за пенсия не кореспондират пряко с размера на пенсията им за осигурителен стаж и възраст и поради това не представляват достатъчно основание за възникване на право размерът на пенсията да е съизмерим с направените вноски.

На второ място пенсионният таван е бил въведен и задържан във време на сериозна реформа на пенсионната система. Поддържането на тавана би могло да се разглежда като временна мярка, съпътстваща общата трансформация на пенсионната система в посока на глобално изравняване на размера на предоставяните средства от общественото осигуряване. В тази връзка Съдът отново подчертава, че държавите имат широка дискреция при приемането на закони в контекста на промяна на политическия или икономическия режим.

На трето място, жалбоподателите са били принудени да понесат едно разумно и съизмеримо намаляване на пенсиите си, а не са били лишени напълно от пенсия. В действителност те не са били изправени пред намаляване на месечния си доход, а само не са получили очакваната отмяна на тавана. Освен това макар понякога, но не винаги, таванът да е намалявал значително размера на пенсията им те никога не са били напълно лишени от единственото си средство за издръжка. Тъй като са получавали най-високите пенсии в страната те едва ли биха могли да твърдят, че са били принудени да понесат едно прекомерно и непропорционално бреме или че е била увредена самата същност на правото им на пенсия.

На четвърто място, в основата на социалноосигурителните схеми стои солидарността между тези, които внасят, и тези, които ползват. Тези схеми са израз на обществената солидарност с уязвимите членове на обществото и поради това не могат да бъдат приравнени на частните осигурителни фондове. На последно място, таванът на пенсиите постепенно е бил повишаван през годините, в резултат на което като обща тенденция може да се отчете, че е намалявал броя на засегнатите пенсионери.

Що се отнася до твърденията на жалбоподателите, че са дискриминирани в сравнение с пенсионерите, чиито пенсии са под законово определения таван и така не са намалени, по същество представлява същото оплакване, макар и разгледано под друг ъгъл, с това по чл. 1 от Протокол 1, поради което Съдът не вижда причина да се разграничи от извода си по основното оплакване, а именно, че българското законодателство, като се отчита свободата на преценка на законодателя, не нарушава принципа за пропорционалност.

По оплакването за дискриминация vis-à-vis пенсионерите се на висока държавна служба, спрямо които не се прилага ограничението, Съдът приема, че жалбоподателите не са доказали идентичност на ситуацията между едните и другите. Те твърдят, че не е възможно да се направи законово разграничение за целите

на пенсионирането между естеството на трудовата дейност на двете сравнявани групи. Съдът обаче не е готов да прави изводи въз основа на естеството на изпълняваните задължения. Това са политически решения, които по принцип се взимат от националните власти, които са пряко легитимирани и в по-добра позиция за преценка на нуждите и условията в обществото. Освен това той отбелязва, че по различни поводи е приемал съществуването на разлика, която някои държавни членки правят за целите на пенсионирането между държавни служители и служители в частната сфера, между адвокати и съдебни служители и др. Поради това ЕСПЧ намира, че не е налице дискриминация спрямо пенсионерите, чийто размер на пенсиите е ограничен по закон.

Съдът определя въпроса за справедливото обезщетение на жалбоподателя, след като е намерил с предишно свое решение нарушение на неговите права по Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Popnikolov v. Bulgaria \(no.30388/02\)](#)

С решение от 25.03.2010 г. Съдът е намерил нарушение на правото на жалбоподателя по чл. 6, § 1 на Конвенцията да бъде изпълнено постановено в негова полза окончателно съдебно решение, както и нарушение на чл. 1 от Протокол 1, тъй като без легитимно основание държавата не е изпълнила задължението си, дефинирано с окончателното съдебно решение, да продаде на жалбоподателя на преференциални цени наеманите от него производствени сгради. С настоящото решение Съдът се произнася по въпроса за претърпените от жалбоподателя вреди и му присъжда 5000 евро за имуществени вреди и 3000 евро за неимуществени вреди.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Отчуждаването на терен с намерението да се построи социален дом отговаря на изискването за

„отнемане в обществен интерес“, но забавянето от близо три десетилетия за реализирането на проекта не може да се приеме, че е в обществен интерес.

Решение на Съда по делото [Zafranias v. Greece \(4056/08\)](#)

Имотът на жалбоподателката бил отчужден от държавата за строителство на социален дом през 1974 г., но едва 2002 г. започнало строителството му. ЕСПЧ приема, че първоначалното намерение на властите за строителство на социален дом отговаря на изискването по чл. 1 от Протокол № 1 за „отнемане в обществен интерес“, но не може да приеме, че забавянето от близо три десетилетия е също в обществен интерес. Той подчертава, че е допустимо известно забавяне при реализирането на проекти от такъв размер, но забавяне от 28 години в случая не е било разумно, нито властите са представили аргументи, с които да го оправдаят. Освен това през тези години

стойността на отчуждения имот е нараснала, с което жалбоподателката е била ошетена. Заедно с това, вече 37 години от отчуждаването, жалбоподателката не е получила все още парично обезщетение от властите. Поради това Съдът приема, че тя е трябвало да понесе прекомерно, непропорционално тежко бреме и следователно е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

Намаляването на вземането на дружеството-жалбоподател чрез отмяна на окончателно съдебно решение следствие оказан натиск от властите представлява неправомерна намеса в правото на мирно ползване на собствеността.

Решение на Съда по делото [Agrokompleks v. Ukraine \(no. 23465/03\)](#) – виж раздел 4

9. ДРУГИ ПРАВА

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Законовото задължение на адвокати и нотариуси да приемат назначаването си за юридически настойници на психично болни лица и да работят без заплащане не представлява принудителен труд в нарушение на чл. 4, § 2 от Конвенцията. Няма нарушение и на забраната за дискриминация, тъй като тези две професионални групи не са в сравнима сходна ситуация с други лица с юридическо образование.

Решение на Съда по делото [Graziani-Weiss v. Austria \(no. 31950/06\)](#)

Фактите: Жалбоподателят, който е практикуващ адвокат, бил уведомен от местния съд, че възнамерява да го назначи за юридически настойник на психично болен човек, г-н К.

Г-н Weiss възразил, че такова назначаване би засегнало семейния му живот, че няма свободно време да изпълнява задълженията си, че няма необходимия опит и че ще се наложи да си направи допълнителна професионална застраховка, разноските за която г-н К. не би могъл да покрие. Като намерил, че това не са достатъчно сериозни причини, съдът назначил жалбоподателя за настойник на г-н К. Г-н Weiss трябвало да управлява доходите на г-н К. и да го представлява пред съдилищата и властите. Съдът посочил, че помагането на по-неправданите членове на общността е граждански дълг, а предоставянето на правна помощ е част от професионалните задължения на адвоката.

Жалбоподателят обжалвал, като твърдял, че е дискриминация да се задължават

практикуващите адвокати и нотариусите да действат като настойници, докато други лица, също завършили право – като съдии и държавни служители – имат същите правни познания, но нямат същото задължение. Въззивният и касационният съд оставили жалбите на жалбоподателя без уважение.

Решението: Пред ЕСПЧ жалбоподателят поддържа, че законното му задължение да действа като юридически настойник представлява принудителен или задължителен труд в нарушение на чл. 4 от Конвенцията. В допълнение твърди и дискриминация.

Съдът констатира, че ако откаже да поеме настойничеството жалбоподателят е можел да бъде дисциплинарно наказан. Той обаче следва да е бил наясно още когато е решил да стане адвокат, че може да бъде задължен да действа като настойник и това представлява вид предварително съгласие. За да не бъде трудът принудителен обаче не е достатъчно само да има елемент на доброволно поемане, но Съдът следва да провери и дали на жалбоподателя не е възложена непропорционална тежест. В този контекст Съдът отбелязва, че обичайните задължения на адвокатите включват представителство на трети лица пред съдилища и институции и управление на чужда собственост; че броят на делата, по които г-н Graziani-Weiss е бил длъжен да представлява г-н К., не е бил нито значителен, нито самите дела са били времеемки или сложни. Освен това е съвсем приемливо при определени обстоятелства, когато засегнатото лице няма достатъчно финансови средства, настойниците да не получават възнаграждение, а в такива ситуации адвокатите и нотариусите са в по-привилегировано положение от останалите юридически професии, защото могат да предоставят процесуално представителство. Следователно бремето, възложено на

жалбоподателя, не е било прекомерно и няма нарушение на чл. 4, § 2.

По оплакването по чл. 14 Съдът приема, че е налице различно третиране между адвокати и нотариуси, от една страна, и останалите професионалисти с юридическо образование, от друга. Налице е обаче съществена разлика между тези две групи, тъй като адвокатите имат права и задължения, регламентирани от нарочни норми, като например задължението за полагането на изпит и сключването на професионална застраховка срещу вреди. На тях също така могат да се налагат дисциплинарни санкции и са освободени от задължението да бъдат представлявани от адвокат в случаите, в които процесуалното представителство е задължително. Следователно оспорваната норма не е дискриминационна, тъй като адвокатите и нотариусите не са в сравнима сходна ситуация с други лица с юридическо образование. Следователно няма нарушение на чл. 14, във връзка с чл. 4 от Конвенцията.

• ДЕЛА НА СЕС

Държавата не е изпълнила задълженията си по чл. 49 ДЕО, когато не е предвидила възможност за възстановяване на медицинските разходи за извънболнично лечение в друга държава членка, както и когато националният закон поставя възстановяването на тези разходи в зависимост от издаването на предварително разрешение.

Решение на Съда на ЕС по преюдициално запитване по дело [C-255/09 Комисия/Португалия](#)

Фактите: Европейската комисия е предявила иск за установяване на неизпълнение на задълженията от Португалската република, тъй като в нейното национално законодателство не е предвидена възможност за възстановяване на разходите за извънболнично лечение в чужбина (каквато например е консултацията при лекар специалист) или доколкото има такава възможност,

възстановяването на разходите е поставено в зависимост от издаването на предварително разрешение. Комисията поддържа, че Португалската република не е изпълнила задълженията си по чл. 49 ДЕО в съответствие с тълкуването им от Съда, съгласно което той се прилага в случаите, при които съответният пациент получава възмездна медицинска услуга в държава членка, различна от тази, в която е установен. Комисията също така поддържа, че португалският режим за извънболничното лечение в друга държава членка не може да се обоснове нито със съображения за опазване на общественото здраве, от гледна точка на контрола върху качеството на предоставяната услуга, нито с твърдяното наличие на сериозна опасност за финансовото равновесие на системата за социална сигурност. Португалската република оспорва приложимостта на чл. 49 ДЕО в областта на трансграничното здравно обслужване.

Решението: СЕС напомня, че съгласно постоянната съдебна практика възмездно предоставяните медицински услуги попадат в приложното поле на разпоредбите относно свободното предоставяне на услуги, без разлика дали лечението се предоставя в или извън болнично заведение. Правото на Съюза не засяга правомощията на държавите членки да организират своите системи за социална сигурност, но при осъществяване на тези правомощия държавите членки следва да спазват правото на Съюза, и по-конкретно разпоредбите относно свободното предоставяне на услуги. Съгласно практиката на СЕС чл. 49 ДЕО не допуска прилагането на национална правна уредба, в резултат на която предоставянето на услуги между държавите членки е по-трудно от предоставянето на услуги, които са изцяло вътрешни за държавата членка. Съгласно СЕС изискването за предварително разрешение за покриването на разходите за планирано лечение в друга държава членка представлява пречка за свободното предоставяне на услуги от гледна точка както на пациентите, така и на доставчиците, доколкото подобна система разубеждава и дори възпрепятства пациентите да се обръщат към установени в други държави членки доставчици на

медицински услуги. Дори и националната уредба да не възпрепятства непосредствено пациентите да се обърнат към установен в друга държава членка доставчик на медицински услуги, сама по себе си перспективата за финансова загуба в случай на непоемане на медицинските разходи от националната система за здравеопазване вследствие на административен отказ също може да ги разубеди от подобно решение. В конкретния случай допълнителен възпиращ фактор за ползването на трансгранични здравни услуги е и сложността на

процедурата по издаване на разрешение. СЕС посочва, че няма пречка компетентната държава членка, в която е установен режим на обезщетяване в натура, да определи размера на сумите, до които се допуска възстановяване на разходите на пациентите за лечение в друга държава членка, стига тези суми да са определени въз основа на обективни, недискриминационни и прозрачни критерии.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел.: 02/980 39 67
Тел./Факс: 02/980 66 33

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя Полина Русинова. За изготвянето допринесоха адв. София Разбойникова и адв. Диляна Гитева. Е-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Публикуваният текст не обвързва Европейския съд по правата на човека или Съда на Европейския съюз.

Настоящата публикация е осъществена с подкрепата на Институт „Отворено общество“ – София. Изложените в нея мнения и позиции принадлежат единствено на авторите на този материал. Те по никакъв начин не могат да се приемат за израз на мнения и позиции на Институт "Отворено общество" – София.

